

Türk Ceza İnfaz Hukuku'ndaki Son Gelişmeler

Yrd. Doç. Dr. Selman DURSUN

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Giriş

Bilindiği gibi 2004 ve 2005 yıllarında gerçekleştirilen Türk Ceza Hukuku Reformu kapsamında Türk Ceza Adaleti Sisteminin temel kanunları bütünüyle değişmiştir. Maddi ceza hukukunun aslı kaynağı olan *Türk Ceza Kanunu* ve şekli ceza hukukunu oluşturan ceza muhakemesi ve ceza infaz hukuklarını düzenleyen *Ceza Muhakemesi Kanunu* ile *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*, keza geniş anlamda ceza hukukunun parçası sayılabilecek *Kabahatler Kanunu* reform kapsamında çıkarılan en önemli kanunlardır. Söz konusu kanunlar aynı tarihte, 01.06.2005'te yürürlüğe girmiştir.

Tebliğimizin konusunu, reformun temel sütunlarından birini oluşturan 5275 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun*'da (CGTİK) yapılan değişiklikler oluşturmaktadır. Bunlara değinmeden önce Türk İnfaz Hukuku'nun normatif kaynaklarının tarihi gelişimine kısaca bakmakta yarar görüyoruz.

Cumhuriyet Döneminde uzun yıllar ceza infaz hukukuna dair başlıca hükümler ayrı bir kanunda değil, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) yaptırımlarla ilgili maddelerinde düzenlenmiştir.¹

* Bu metin, 24.09.2012 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde gerçekleştirilen 1. Türkiye – Azerbaycan Hukuk Günleri'nde sunulan tebliğin gözden geçirilmiş halidir. Metinde Tebliğ tarihindeki mevzuat durumu esas alınmıştır.

¹ Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği 1839 sonrası yürürlüğe giren ceza kanunlarıyla birlikte hürriyeti bağlayıcı cezalar öne çıkmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında 765 sayılı TCK'nın kabul edildiği 1926'ya ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun uygulanmaya başlandığı 1929'a kadar yürürlükte

Mülga TCK'nın ceza türlerini düzenleyen 12 vd. maddelerinde, keza çocuklara dair 53 vd. maddelerde infaza ilişkin de hükümler bulunmaktaydı. Yine aynı Kanun'un 16 ve 17. maddelerinde koşullu salıverilme, m.89 ve devamında ise erteleme kurumu öngörülmüştü. Ayrıca halen yürürlükte olan 1930 tarihli, 1721 sayılı *Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun* infaz kurumlarına ilişkin hükümler içermekte ve detayların tüzükle düzenleneceğini belirtmektedir. Nitekim bu Kanuna dayalı olarak 1941 yılında Ceza ve Tevkif Evleri Nizamnamesi çıkarılmıştır. Nihayet 1965 yılında 657 sayılı *Cezaların İnfazı Hakkında Kanun* (CİK) yürürlüğe konularak, Türk Ceza İnfaz Hukuku ayrı bir kanuna sahip olmuştur. Ek ve geçici maddeleri dışında toplam 21 madde gibi oldukça kısa bir içerikten oluşan CİK, yürürlüğe girdiği dönem itibariyle modern infaz hukuku ilkelerini yansıtmıştır.² Söz konusu Kanun'a dayalı olarak ise 1967 yılında oldukça detaylı hükümler içeren ve 1941 tarihli Nizamname'yi ilga eden *Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifevlerinin Yönetimi-ne ve Cezaların İnfazına Dair Tüzük* uygulanmaya başlamıştır.

CİK'in yürürlüğe girmesi üzerine 765 sayılı TCK'nın infaza ilişkin aynı içerikteki birçok hükmü zımnî olarak ilga olunmuş, ancak bazı hükümleri yine de yürürlükte kalmıştır. Örneğin koşullu salıverilme ve erteleme kurumlarının koşulları CİK'te düzenlenirken, salıverilmenin ve ertelemenin kaldırılması hususları TCK'da yer almaya devam etmiştir. Türk Ceza Hukuku Reformu sürecinde yenilenen kanunlarla gerek bu parçalı yapıya son verilmiş gerekse infaz hukukuna özgü yeni gelişmeler mevzuata girmiştir. Bu bağlamda yürürlükteki 5237 sayılı TCK'da suç

kalan 1858 (1274) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu ile 1879 (1296) tarihli Usultü Muhakemat-ı Cezaiye Kanun-ı Muvakkat'tan sonra infaz hukukuna ilişkin olarak 1880 yılında *Tevkifhane ve Hapishanelerin İdarelerine Dair Nizamname* ve *Hapishane Gardiyanları Hakkında Talimatname* yayınlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. *Timur Demirbaş, İnfaz Hukuku*, 2003, 128 vd.

² CİK'in Anayasa ve Adalet Komisyonu Raporu'nda; tasarının hazırlanışında Federal Almanya, İtalya, Fransa gibi ülkelerin kaydettiği gelişmelerden ve uygulamalardan ve ayrıca 1960 yılında Londra'da toplanan Kriminoloji Enstitüsü Konferansında kabul edilen prensiplerden faydalandığı, böylece modern bir anlayışın esas alındığı ifade edilmiştir. Bkz. *Muhtar Çağlayan, Gereçeli Notlu ve İçtihatlı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun*, 1968, 13. Nitekim CGTİK'nın Genel Gereçesinde mülga CİK'in "...meydana getirildiği dönem itibarıyla, bir reform kanunu kimliğini taşıdığı..." vurgulanmıştır.

karşılığında öngörülen ve ceza ve/veya güvenlik tedbirlerinden oluşan iki şeritli yaptırım sistemi 5275 sayılı CGTİK'ya hem isim hem de içerik olarak yansımıştır. Öte yandan daha önce yalnızca Tüzük'te düzenlenen çeşitli konular Kanun'da da yer almış, böylece kapsam genişlemesi olsa da ilgili hususlar kanuni temele kavuşmuştur.³

Ne var ki 2005'te yürürlüğe giren CGTİK'da aynı tarihten itibaren neredeyse her yıl (2007 ve 2009 hariç) çeşitli kapsamlarda değişiklikler yapılmıştır. Sözü edilen değişiklikler, değiştiren Kanun/KHK, değişiklik yılı ve değişen hükümler itibarıyla aşağıda sıralanmıştır:

- 5351 sayılı Kanun (2005), CGTİK m.9/f.5, m.23/f.1-g, f.3, m.31, m.47, m.59/f.4, f.5, m.92/f.2, m.106/f.4, m.107/f.13-b, m.110/f.2
- 5485 sayılı Kanun (2006), CGTİK, m.110/f.2, f.3
- 5560 sayılı Kanun (2006), CGTİK m.107/f.5
- 5739 sayılı Kanun (2008), CGTİK m.106/f.4, f.9, f.10
- 6008 sayılı Kanun (2010), CGTİK m.107/f.4
- 6217 sayılı Kanun (2011), CGTİK m.94/f.2, m.116/f.2,
- 650 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (2011), CGTİK m.85, 94, 116/f.2
- 6291 sayılı Kanun (2012), CGTİK m. 105/f.4, f.5, 105/A, Geçici m.3
- 6301 sayılı Kanun (2012), CGTİK m.94/f.2, 116/f.3, f.4

Yapılan değişiklikler yıl sırasına göre incelenebileceği gibi, değişiklik konuları itibarıyla de bir tasnife tabi tutulabilir. Burada ilgili konular temelinde tespitlerde bulunacak, bunların altında değişiklik tarihlerine işaret edilecektir. 2005 ila 2012 yılları arasında CGTİK'da gerçekleştirilen düzenlemeler, infaz rejimi, hükümlünün hakları, izinler, koşullu salıverilme, denetimli serbestlik tedbiriyle infaz, konutta infaz ve adli para

³ Belirtmek gerekir ki 1967 tarihli Tüzük, 2006 yılında çıkarılan ve halen yürürlükte olan *Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük* ile ilga edilmiştir.

cezasının infazı hususlarını ilgilendirmekte olup, aşağıda bu sıra takip edilecektir.

I. İnfaz Rejimine Dair Değişiklikler

CGTİK, 13.12.2004'te TBMM'de kabul edilmiş ve fakat 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun'un yürürlüğünden kısa bir süre önce 25.05.2005'te kabul edilen 5351 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*⁴ ile çeşitli hükümlerde değişiklik yapılmıştır. 5351 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi CGTİK ile aynı olup, böylece söz konusu değişiklikler asıl metinle birlikte uygulanmaya başlanmıştır. Bu yönüyle Kanun, diğerlerinden farklılık arz etmektedir. Değişikliklerin çoğu esas itibariyle, CGTİK'nın kanunlaşma sürecinde gözden kaçan veya uygulamada tereddüt doğurabileceği sonradan anlaşılan hususlara dairedir.

5351 sayılı Kanun'la dokuz farklı maddede değişiklik yapılmış olup, bunlardan dördü infaz rejimine ilişkindir. Bunların başında ceza infaz kurumu türlerinden sıkı güvenlik rejimine tabi hükümlülerin barındırıldıkları *yüksek güvenli kapalı ceza infaz kurumlarından* diğer infaz kurumlarına naklin kapsamının genişletilmesine yönelik olarak CGTİK m.9/f.5'te gerçekleştirilen değişiklik gelmektedir. Buna göre daha önce yalnızca süreli hapis cezası mahkûmları için geçerli olan bu imkân, müebbet hapis cezası hükümlüleri ile tehlikeli veya disiplini bozmaları nedeniyle özel olarak bu infaz kurumuna gönderilenlere de tanınmıştır. Böylece cezalarının belirli bir kısmını söz konusu infaz kurumunda iyi hâlli olarak geçirenler, uygun diğer infaz kurumlarına transfer edilebilecektir.

İkinci değişiklik CGTİK m.23'te *hükümlülerin gözlem ve sınıflandırılması* hususunda yapılmış olup, gözlem sonuçlarının Adalet Bakanlığı'na gönderilmesi ve hükümlünün gönderileceği infaz kurumunun Bakanlıkça belirlenmesi kuralına istisna getirilmiştir. Eğer yapılan gözlem sonucunda hükümlünün aynı ceza infaz kurumunda ve o yer Cumhuriyet Savcılığı'na bağlı bir ceza infaz kurumunda kalması uygun bulunmuşsa dosyaların Bakanlığa gönderilmesine gerek yoktur (m.23/f.1-g). Böylece

⁴ RG, 01.06.2005, 25832.

gereksiz yazışma ve masrafların önüne geçilmek istenmiştir.⁵ Öte yandan aynı maddenin 3. fıkrasında yer alan ve kısa süreli hapis mahkûmlarının gözleme tabi tutulmayacaklarına dair hüküm ilga edilmiş, bunlar da gözlem kapsamına alınmıştır.

Üçüncü değişiklik, hükümlülerin *kurum hizmetinde çalıştırılmasına* ilişkindir. Kanun'un 31. maddesine göre bu uygulama için aranan cezanın en az bir yılının iyi hâlli çekilmiş olması şartı kaldırılmış, herhangi bir süre koşulu aranmaksızın iyi hâlli olduğu gözlemlenen hükümlülere çalışma imkânı getirilmiştir.

Dördüncü olarak ise, hükümlülere yönelik *disiplin soruşturması* (m.47) hakkında bir değişiklik yapılmıştır. Kanun'un 38 ila 44. maddelerinde yetişkin hükümlülere yönelik disiplin cezaları düzenlenmekte, 45 ve 46. maddelerde ise çocuk hükümlülere özgü disiplin yaptırımlarına yer verilmektedir. 47. maddede her iki grup disiplin yaptırımları için ortak bir disiplin soruşturması süreci öngörülmektedir. Maddenin 1. fıkrasının ilk halinde, kurumun en üst amiri tarafından uygulanabilecek disiplin cezaları arasında kınama ve bazı etkinliklerden alıkoyma yaptırımları sayılırken, yalnızca çocuklar için geçerli olan ve kınamadan önce olması itibariyle daha hafif bir nitelik taşıyan uyarmanın unutulduğu anlaşılmaktadır. Yapılan değişiklikle söz konusu ceza da kurum amirinin doğrudan uygulayabileceği cezalara dâhil edilmiştir.

II. Hükümlünün Haklarına Dair Değişiklikler

2005 yılında çıkarılan ve yukarıda değinilen 5351 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerden biri de hükümlülerin en temel hakların biri olan *avukatla görüşme hakkına* (m.59) ilişkin olup, konuyla ilgili son derece önemli sınırlamalar getirilmiştir. Esas itibariyle avukatın müvekkili hükümlüyle olan görüşmeleri ile savunmaya dair belgelerinin denetime tabi tutulamayacağı kuralı muhafaza edilmekle birlikte, belirli suç tiplerinden hüküm giymiş kişilerle sınırlı olarak, söz konusu hakkın kötüye kullanılması durumunda görüşme ve belge alış verişinin denetlenmesi öngörülmüştür. Esasen bu hüküm, inceleme konusu 5351 sayılı Kanun'la aynı

⁵ 5351 sayılı Kanun, m.2'nin gerekçesi.

tarihte kabul edilip yürürlüğe giren ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) değişiklik yapan 5353 sayılı Kanun'la⁶ ilk defa düzenlenen *müdafilik veya hükümlü vekilliği görevinden yasaklanma* kurumunun (CMK m.151/f.3-6)⁷ infaz sürecindeki bir yansıması olarak da değerlendirilebilir.

Öte yandan aynı maddede yapılan bir başka değişiklik ise, *yabancı uyruklu avukatlarla hükümlüler arasındaki görüşme* bakımından, tarafı olduğumuz milletlerarası sözleşmelere ve karşılıklılık esasına uygun olma koşulunun getirilmesidir. Bu düzenleme bilhassa 2004 yılında 5166 sayılı Kanun'la⁸ uygun bulunan ve Bakanlar Kurulu'nca da onaylanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Önünde Yargılama Sürecine Katılan Kişilere İlişkin Avrupa Sözleşmesi bağlamında önem taşımaktadır.

III. İzinlere Dair Değişiklikler

CGTİK'nın "İyileştirme" başlıklı dördüncü kısmının, "Dışarıyla İlişkiler"⁹ ile "İzinler" adlı dördüncü ve yedinci bölümünde yer alan hükümlerde 2005, 2011 ve 2012 yıllarında çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

2005 yılında 5351 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle *kapalı infaz kurumu dışına çıkma hâllerini* sayan 92. maddeye 2. fıkraya eklenmiş ve belirli suç tiplerine ilişkin ceza muhakemesinde elde edilen bilgilerin teyidi amacıyla yapılması zorunlu görülen *yer gösterme* işlemi için hükümlü veya tutukluların rızaları çerçevesinde hâkim kararıyla kurumdan çıkarılmaları imkânı getirilmiştir. Bu değişiklik de yukarıdaki gibi CMK'da 5353 sayılı Kanun'la yapılan bir düzenlemeye paraleldir. Nitekim CMK'nın 85. maddesinde yer göstermeyle ilgili kapsamlı bir değişikliğe gidilmiş olup,

⁶ RG, 01.06.2005, 25832.

⁷ Söz konusu düzenlemenin mehz Alman Hukukuyla karşılaştırmalı bir değerlendirmesi için bkz. *Fatih S. Mahmutoglu/Selman Dursun*, "Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Müdafinin Görevden Yasaklanması Hali ve Bunun Alman Hukukundaki Düzenlemesiyle Karşılaştırılması", *Polis Dergisi*, Sayı: 44, 2005, 22-27.

⁸ RG, 12.05.2004, 25460.

⁹ Bu bölümde Adalet Bakanlığı'nın hükümlülere yönelik ziyaret izni vermesi söz konusu olduğundan, konuyla ilgili değişiklikler de bu başlık altında ele alınmıştır.

bunun infaz kurumuyla ilişkili boyutu da 92. maddede hüküm altına alınmıştır.

Kanun'un izinler bölümüne dair ikinci grup değişiklik, **2011 yılında** farklı tarihlerde yapılan düzenlemelerle gerçekleşmiştir. İlk olarak, 31.03.2011 tarihinde kabul edilen ve 14.04.2011'de yürürlüğe giren 6217 sayılı *Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*¹⁰ ile CGTİK'nın mazeret izni başlıklı 94. maddesi ile *tutukluların yükümlülüklerine* dair 116. maddesi değiştirilmiştir.

Buna göre CGTİK'nın 94. maddesinin 2. fıkrası uyarınca hükümlünün, anne, baba, eş, kardeş veya çocuğunun ölümü hâlinde cenazeye katılması için verileceği öngörülen izin için aranan şartlardan olan, cenazenin infaz kurumunun bulunduğu yerde olması şartı kaldırılmış, böylece cezası başka yerde infaz edilenlere de bu haktan yararlanma imkânı getirilmiştir. Yine bu ihtimale binaen izin süresinin yol hariç iki güne kadar olabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu konuda daha önemli bir düzenleme tutuklulara ilişkin 116. maddede yapılmış olup, maddeye eklenen 2. fıkra ile ilk defa tutuklular için de hükümlülerle aynı kapsamda *cenazeye katılmaya yönelik bir mazeret izni* öngörülmüştür. Ancak burada iznin, soruşturmanın veya kovuşturmanın selameti ve güvenlik bakımından sakınca oluşturmaması şartı da bulunmaktadır.

2011 yılında gerçekleştirilen ikinci değişiklik, 08.08.2011'de kabul edilip, 26.08.2011'de yürürlüğe giren 650 sayılı *Adalet Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname*¹¹ ile yapılmıştır. KHK ile mevcut ziyaret ve mazeret izinlerinin kapsamı genişletilmiştir. CGTİK m.85'in ilk hali, "Heyetlerin ceza infaz kurumlarını ziyaretleri" başlığını taşımakta ve içerik olarak da resmi kurum ve kuruluşlar ile bilimsel araştırma yapanların ve basın mensuplarının ziyaretlerine imkân tanımaktaydı. Yapılan değişiklikle resmi olsun olmasın tüm kurum, kurul ve kuruluşlar kapsama alındığı gibi, talepte bulunan diğer

¹⁰ RG, 14.04.2011, 27905.

¹¹ RG, 26.08.2011, 28037.

kişilerin de Adalet Bakanlığı'nın izniyle hükümlüleri ziyaret edebileceği düzenlenmiştir. Madde başlığı da buna uygun olarak "*Adalet Bakanlığının ziyaret izni verme yetkisi*" şeklinde değiştirilmiştir.

Hükümlü ve tutukuların cenazeye katılma izni açısından ise 94. ve 116. maddelerde yapılan değişiklikle, daha önce anne, baba, eş, kardeş ve çocuk cenazesiyle sınırlı olan kapsam, *ikinci derece dâhil kan veya kayın hısımlarından biri ya da eş* şeklindeki bir ifadeyle genişletilmiştir.

Nihayet **2012 yılında**, 27.04.2012'de kabul edilerek, 10.05.2012'de yürürlüğe giren 6301 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*¹² ile hükümlü ve tutukuların mazeret izinlerinde tekrar değişiklik yapılmış ve cenazeye katılmayla sınırlı mazeret izni, *ağır hasta olan belirli yakınları ziyarete* teşmil edilmiştir. Ancak buradaki yakınlar, anne, baba, eş, kardeş, çocuk ile kayın anne ve babayla sınırlı tutulmuştur. Bundan başka gerek cenazeye katılma gerekse hasta ziyareti izni boyunca, bulunduğu yer ceza infaz kurumunda veya uygun görülen başka yerde *gece konaklaması* imkânı öngörülmüştür. Öte yandan bu izinlerin *yurt dışına* çıkmayı kapsamadığı da açıklığa kavuşturulmuştur (CGTİK m.94/f.2, m.116/f.3, f.4).

IV. Koşullu Salıverilmeye Dair Değişiklikler

CGTİK'da izne dair hükümlerle birlikte, farklı yıllarda (2005, 2006 ve 2010) çok sayıda değişiklik yapılan kurumlardan biri de koşullu salıverilmedir.

2005 yılında henüz CGTİK yürürlüğe girmeden önce 5351 sayılı Kanun'la gerçekleştirilen değişiklik, koşullu salıverme kararında öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması nedeniyle salıverilme kararının geri alınması durumunda, infaz kurumunda çektirilecek sürenin belirlenmesinde esas alınacak tarih hakkındadır (m.107/f.13-b). Buna göre söz konusu süre Kanun'un ilk halinde *geri alma kararının kesinleşmesi* ile bihakkın tahliye tarihi aralığındaki bir zaman zarfını içerirken, yapılan değişiklikle başlangıç tarihi *yükümlülüğe uymama* anı olarak kabul edilmiştir. Böylece

¹² RG, 10.05.2012, 28288.

yükümlülüğe uymama nedeniyle koşullu salıverilmenin geri alınmasının işlevselliği güçlendirilmiştir.

Koşullu salıverilmede ikinci değişiklik **2006 yılında**, 06.12.2006'da kabul edilip, 19.12.2006'da yürürlüğe giren 5560 sayılı *Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun*¹³ ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu Kanun, CGTİK'nın yanı sıra, TCK, CMK, Kabahatler Kanunu, Adli Sicil Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu gibi birçok temel kanunda değişiklik içermektedir. CGTİK bakımından yalnızca koşullu salıverilmede çocukların infaz süresinin hesaplanmasında *bir günün iki gün sayılması* kuralında (m.107/f.5) bir sınırlama yapılmıştır. Daha önce 18 yaşını dolduruncaya kadar geçerli kabul edilen lehe hesaplama yöntemi, *15 yaşını* bitirmeye çekilmiş, böylece bu yaşı bitiren çocuklar normal uygulamaya tabi tutularak cezaevinde daha fazla kalmaları öngörülmüştür.

2010 yılında CGTİK ile birlikte çeşitli kanunlarda, özellikle çocukların terör örgütlerince istismar edilmeleriyle mücadele kapsamında toplu değişiklikler yapılmıştır. 22.07.2010'da kabul edilip, 25.07.2010'da yürürlüğe giren 6008 sayılı *Terörle Mücadele Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*¹⁴ CGTİK'nın koşullu salıverilmeyi düzenleyen 107. maddesinde *çocuklar* lehine bir hüküm getirmiştir.

Koşullu salıverilmede cezaevinde geçirilecek süre, *suç işlemek amacıyla örgüt kurmak veya yönetmek ya da örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçtan dolayı mahkûmiyet* hâlinde normal suçlara nazaran daha uzundur (m.107/f.4). Örneğin süreli hapis cezalarında kural olarak cezanın 2/3'nün çekilmesi yeterli iken, örgütlü suçlarda bu oran 3/4 şeklinde düzenlenmiştir. 107. maddenin 4. fıkrasına eklenen bir cümleyle bu farklılığın çocuklara uygulanmaması, farklı bir anlatımla çocuklar bakımından örgütlü veya örgütsüz suçlarda aynı infaz sürelerinin geçerli olması öngörülmüştür. Belirtmek gerekir ki aynı anlayışla *Terörle Mücadele Kanunu*'nun cezaların artırılmasına dair 5. maddesine de bu yönde bir fıkra eklenmiş, çocuklar yönünden sırf terör suçu sayılmadan kaynaklı artırımın uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır.

¹³ RG, 19.12.2006, 26381.

¹⁴ RG, 25.07.2010, 27652.

V. Denetimli Serbestlik Tedbiriyle İnfazın Öngörülmesi

2012 yılında, 05.04.2012'de kabul edilip, 11.04.2012'de yürürlüğe giren 6291 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İl Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*¹⁵ ile mevzuatımıza yeni bir infaz şekli girmiştir. CGTİK'nın kamuya yararlı bir işte çalıştırmayı düzenleyen 105. maddesini takiben eklenen 105/A maddesiyle koşullu salıverilme öncesi bir özel infaz rejimi olarak *denetimli serbestlik tedbirinin* uygulanması öngörülmüştür. Maddenin başında bu kurumun amacı olarak "hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek" belirtilmiştir.¹⁶

Genel olarak, açık ceza infaz kurumunda veya çocuk eğitim evinde belirli süreyle bulunan hükümlülerden, koşullu salıverilmelerine 1 yıl veya daha az süre kalan ve iyi halli olanlar bu uygulamadan yararlanabileceklerdir. Keza altı yaşını doldurmamış çocuğu olan kadın hükümlülerden, koşullu salıverilmelerine 2 yıl veya daha az süre kalanlar ile ağır hastalık, sakatlık veya kocama nedeniyle hayatlarını yalnız idame ettiremeyen hükümlülerden, koşullu salıverilmelerine 3 yıl veya daha az kalanlar da bu kapsamdadır. Denetimli serbestlik kapsamında salıverilen hükümlüler, kamuya yararlı işte ücretsiz çalıştırma, bir konut veya bölgede denetim ve gözetim altında bulundurma, belirli yer veya bölgelere gitmeme ve belirli programlara katılma şeklinde yükümlülüklerle tabi tutulabilmekte, bunlara koşullu salıverilme tarihine kadar uymaları beklenmektedir. Maddede ayrıca tedbirin gereklerine uymamanın sonuçları da ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Öte yandan 105/A maddesinin yürürlüğü sırasında cezası infaz edilenler bakımından uygulanmasına ilişkin olarak Kanun'a Geçici m.3 eklenmiş, kamuya yararlı bir işte çalıştırmaya dair 105. maddenin 4. ve 5.

¹⁵ RG, 11.04.2012, 28621.

¹⁶ Kanunlaşma sürecinde TBMM Adalet Komisyonu'nda yapılan değerlendirmelerde bu düzenlemenin kısmi bir af niteliğini taşıyıp taşımadığı tartışıldığı gibi, bunun hapis hanelerdeki doluluğun önüne geçmeyi hedeflediği de iddia edilmiştir. Bkz. www.tbmm.gov.tr (Esas Komisyon Raporu, Dönem: 24, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı: 207).

fıkra hükümleri, getirilen yeni infaz rejimi karşısında işlevlerinin kalmayacağı düşüncesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Aynı Kanun'la 5402 sayılı *Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu*'na eklenen 15/A maddesiyle; incelenen denetimli serbestlik tedbiri kapsamındaki takipler, CMK'daki adli kontrol koruma tedbirinden kaynaklı olanlar dâhil, şüpheli, sanık ve hükümlünün izleme, gözetim ve denetimlerinin *elektronik cihaz* aracılığıyla yapılabileceğinin düzenlendiğine de işaret etmek gerekir.

VI. Konutta İnfaza Dair Değişiklikler

Hapis cezalarının özel infaz usullerinden biri olan konutta infazla ilgili olarak 2005 ve 2006 yıllarında değişiklikler yapılmıştır. **2005 yılında** 5351 sayılı Kanun'la gerçekleştirilen değişiklik konutta infaza karar verecek *yetkili mahkeme* hakkındadır (m.110/f.2). Kanun'un ilk halinde diğer özel infaz şekilleri bakımından hükmü veren mahkeme veya hükümlü başka bir yerde bulunuyorsa o yerdeki aynı dereceli mahkeme yetkili iken, konutta infazın *temel şekli*¹⁷ açısından herhangi bir düzenleme yer almıyordu. Yapılan düzenlemeyle aynı yönde bir hüküm sevk edilerek bu eksiklik giderilmiştir.

2006 yılında ise, 06.04.2006'da kabul edilip, 22.04.2006'da yürürlüğe giren 5485 sayılı *Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*¹⁸ ile konutta infazın kapsamı genişletilmiş, bazı şartları kaldırılmıştır. Kanun'un ilk halinde kadın veya 65 yaşını bitirmiş hükümlülerin 6 ay ve daha az süreli hapis cezaları her-

¹⁷ CGTİK m.110/f.3'te özel nitelikte bir konutta infaz hali öngörülmüş olup, yetkili mahkeme aynı fıkroda belirtilmişti. Aşağıda değinileceği üzere her iki infaz şekli, 2006 yılında yapılan değişiklikle 2. fıkroda birleştirilmiştir.

¹⁸ RG, 22.04.2006, 26147. Bu Kanun'un esasını 5462 sayılı Kanun oluşturmakta olup, söz konusu Kanun Cumhurbaşkanınca "özel ve kişiye özgü" niteliği sebebiyle hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı gerekçesiyle bir kez daha görüşülmek üzere TBMM'ye geri gönderilmiştir. TBMM'de aynen kabul edilen Kanun'un Adalet Komisyonu Raporu'nda çoğunluk görüşü olarak, bir kanun hükmünden yararlanacak kişi sayısının sınırlı olmasının, o kanunu özel ve kişiye özgü hale getirmeyeceği, yasama organının belirli kişi ya da durumu hedef almadan takdir yetkisini kullandığı gerekçesi ileri sürülmüştür. Bkz. www.tbmm.gov.tr (Esas Komisyon Raporu, Dönem: 22, Yasama Yılı: 4, S. Sayısı: 1136).

hangi bir ilave şart aranmaksızın, 75 yaşını bitirenlerin 3 yıl ve daha az süreli hapis cezaları ise *sağlık durumunun cezaevi için elverişli olmaması ve suçtan doğan zararın giderilmesi* koşullarıyla konutta infaz edilebiliyordu (m.110/f.2, f.3). Söz konusu Kanun'la yapılan değişiklikle kadın ve 65 yaşını bitirmiş hükümlülerden başka, *70 yaşını bitirmiş hükümlülerin* 1 yıl veya daha az süreli hapis cezaları yeni bir kategori olarak öngörüldüğü gibi, daha önemli olarak 75 yaşını bitirenler için aranan sağlık sorunu ve zararın giderilmesi şartları kaldırılmıştır. Bunun yerine tüm kategoriler için ortak bir ifade olarak suçtan doğan zararın giderilmesine dair hukuki sorumluluğun saklı olduğu belirtilmiştir. Öte yandan daha önce iki ayrı fıkra düzenlenmiş konutta infaz halleri 2. fıkra birleştirilmiş, 3. fıkra yürürlükten kaldırılmış ve diğer fıkralar buna uygun teselsül ettirilmiştir.

VII. Adli Para Cezasının İnfazına Dair Değişiklikler

Son olarak adli para cezasının infazıyla ilişkili 2005 ve 2008 yıllarında yapılan değişikliklere değinmek gerekir.

2005 yılında, 5351 sayılı Kanun'la adli para cezasının ödenmesi halinde söz konusu olan *tazyik hapsinin* uygulanmayacağı hallere dair açıklık getirilmiştir. CGTİK m.106/f.4'ün ilk halinde çocukların mahkûm olduğu adli para cezalarının yanı sıra, kısa süreli hapis cezalarından çevrilen adli para cezaları bakımından tazyik hapsinin uygulanmayacağı belirtilmekteydi. Ancak sözü geçen kısa süreli hapsin çocuklar hakkında hükmedilenlerle sınırlı olup olmadığı açık değildi. Yapılan düzenlemeyle tazyik hapsinin, çocuklara doğrudan hükmedilen adli para cezaları ile yine çocukların mahkûm olduğu kısa süreli hapis cezalarından dönüştürülen adli para cezaları için geçerli olduğu vurgulanmıştır. Ancak bu düzenlemenin, aşağıda değinileceği üzere 2008 yılında tekrar değiştirildiğini belirtmek gerekir.

2008 yılında ise, diğer temel ceza kanunlarıyla birlikte CGTİK'da da bir değişiklik yapılmıştır. 26.02.2008'de kabul edilen ve 01.03.2008'de yürürlüğe giren *5739 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun*¹⁹, adli para cezasının infazını düzenleyen 106. maddeyi de-

¹⁹ RG, 01.03.2008, 26803.

ğiştirmiştir. Esasen bu değişiklik, aynı Kanun'la TCK'nın 50. maddesinin 6. fıkrasında yapılan düzenlemenin infaza dair bir parçasıdır. Dolayısıyla öncelikle bu hükmü kısaca ele almakta yarar vardır.

Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımları hükme bağlayan TCK m.50'nin ilk haline göre hapis cezasının seçenek yaptırımlara (adli para cezasına veya tedbirlere) çevrilmesi ve fakat çevirmenin gereklerinin yerine getirilmemesi, örneğin adli para cezasının ödenmemesi veya zararın giderilmemesi durumunda çevirme kararının geri alınacağı ve dönüştürülmüş olan hapis cezasının tamamen veya kısmen infazına karar verileceği öngörülmekteydi (TCK m.50/f.6). Söz konusu fıkra yapılan değişiklikle *adli para cezası* kapsam dışına çıkarılmıştır. Başka bir deyişle seçenek yaptırım olarak çevrilen adli para cezasının ödenmemesi halinde çevirme kararının geri alınması, dolayısıyla tekrar hapis cezasına dönülmesi söz konusu olmayacaktır. Sözü edilen hüküm yalnızca seçenek tedbirlere uyulmamasıyla sınırlı hale getirilmiş, hapisten dönüştürülen adli para cezasının, doğrudan hükmolunan adli para cezasıyla aynı şekilde infazı amaçlanmıştır.

TCK'daki değişikliğe paralel olarak adli para cezasının infazına dair CGTİK m.106'da hapis cezasından çevrilen adli para cezalarına ilişkin hükümler yürürlükten kaldırılmıştır. Maddenin 4. ve 9. fıkralarındaki ilgili ifadelerin yanı sıra, konuyla doğrudan ilişkili 10. fıkra ilga edilmiştir. Netice itibariyle seçenek yaptırım olarak çevrilen adli para cezası, diğerleri gibi infaz edilecek, ödenmediği takdirde tazyik hapsinin uygulanması ve Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun uyarınca tahsil hükümleri geçerli olacaktır.

Sonuç

2005 yılında hayata geçirilen reformla Türk Ceza İnfaz Hukuku, modern infaz rejimini ve ilkelerini içeren, sistematik ve görece detaylı bir düzenlemeye sahip olmuştur. CGTİK'nın yürürlüğünden itibaren 2012 yılına kadar gerçekleştirilen ve yukarıda incelenen değişikliklere bakıldığında, bunların ardında çeşitli saiklerin bulunduğu görülmektedir.

Örneğin infaz rejimine, adli para cezasının infazına dair bazı değişikliklerde olduğu gibi, Kanun'un detaylı ve bazı yeni düzenlemeleri sebebiyle gözden kaçan hususları veya uygulamada oluşan veya oluşması muhtemel tereddütleri giderme amacı birinci etken olarak ifade edilebilir.

Bundan başka, somut bazı yargılamalar veya infaz süreçleri ile birtakım olaylardan kaynaklı sorunların giderilmesine ya da taleplerin karşılanmasına dayalı değişiklikler de dikkat çekmektedir. İzinlere, koşullu salıverilmeye ve konutta infaza yönelik bir kısım düzenlemeler buna örnek gösterilebilir.

Son olarak, denetimli serbestlik tedbiriyle infaz, elektronik cihazla izleme gibi yeniliklerde ise, cezaevlerindeki doluluğu azaltmanın yanı sıra, modern ve alternatif infaz yöntemlerini uygulamaya sokma yaklaşımı öne çıkmaktadır.